Öğretici Metinler ve Gerçekliğin Ele Alınışı

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Edebî (sanatsal) metin:** Okuru estetik yönden etkilemeyi amaçlar. Gerçeklik sanatçının hayal gücüyle yeniden kurulur (kurmaca). Dil çok anlamlıdır; mecaz, imge ve çağrışım ön plandadır.
- **Öğretici (bilgilendirici) metin:** Bir konu hakkında bilgi vermek, açıklamak, öğretmek amacıyla yazılır. Gerçeklik olduğu gibi aktarılır. İleti açıktır, anlatım doğrudandır; sözcükler çoğunlukla gerçek ve terim anlamlarıyla kullanılır, anlam karmaşasına yol açmayan açık ve akıcı bir dil tercih edilir.
- **Öğretici metin türleri:** makale, deneme, sohbet, eleştiri, fıkra (köşe yazısı), anı, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, günlük, mektup, söyleşi, haber. Biyografi başkasının, otobiyografi yazarın kendi hayatını anlatır; günlük, olayların gün gün ve tarih atılarak yazılmasıdır; eleştiri bir eseri değerlendirir.
- **Nesnel yargı:** Kişiden kişiye değişmeyen, doğruluğu kanıtlanabilen yargıdır. **Öznel yargı:** Kişisel görüş, duygu ve beğeni içerir; kanıtlanamaz ("bence", "en güzel", "harika").
- Anı ve gezi yazısı gibi türler öğretici olsa da yazarın bakış açısıyla yazıldığı için yer yer **öznel** değerlendirmeler içerebilir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki özellikler edebî metne aitse **E**, öğretici metne aitse **Ö** yazınız.

( ) Amaç okura bilgi vermek ve bir konuyu öğretmektir.
( ) Gerçeklik, sanatçının hayal gücüyle yeniden kurulur.
( ) İleti açıktır; anlatım doğrudandır.
( ) Dil çok anlamlıdır; mecaz ve imgelere sıkça yer verilir.
( ) Sözcükler çoğunlukla gerçek ve terim anlamlarıyla kullanılır.

2 Aşağıdakilerden hangisi **öğretici** metin türlerindendir?

A) Makale B) Destan C) Roman D) Masal E) Hikâye

3 Aşağıdaki cümlede boş bırakılan yeri uygun kavramla doldurunuz.

"Bir konu hakkında bilgi vermek, açıklamak ve öğretmek amacıyla yazılan metinlere ..... metin denir."

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Öğretici metinlerde anlatım genellikle doğrudandır.
( ) Öğretici metinlerde gerçeklik kurmaca yoluyla yeniden oluşturulur.
( ) Nesnel yargıların doğruluğu kanıtlanabilir.
( ) Anı, öğretici bir metin türü değildir.

5 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **nesnel** bir yargı içermektedir?

A) Ege mutfağı insanı mest eder.
B) Ege Denizi, Türkiye'nin batısında yer alır.
C) Bu kasabanın insanları çok sevimli.
D) Ege kıyıları, ülkemizin en güzel tatil yerleridir.
E) Denizin en huzur verici hâli sabahın erken saatlerindedir.

6 Aşağıdaki cümlelerden hangisi **öznel** bir yargı içermektedir?

A) Kitabın sonunda bir sözlük bulunuyor.
B) Kitap on iki bölüme ayrılmış.
C) Kitabın ilk baskısı geçen yıl yapıldı.
D) Bu kitabın kapağı, raftaki en şık kapak.
E) Kitap 240 sayfadan oluşuyor.

7 Öğretici metin türlerini açıklamalarıyla eşleştiriniz.
1. biyografi 2. otobiyografi 3. günlük 4. gezi yazısı 5. eleştiri
a) Yazarın gezip gördüğü yerleri anlattığı yazı
b) Bir eserin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendiren yazı
c) Bir kişinin hayatının başka biri tarafından anlatıldığı yazı
d) Olay, duygu ve düşüncelerin gün gün, tarih atılarak yazıldığı yazı
e) Kişinin kendi hayatını anlattığı yazı

8 Öğretici metinlerde **açık ileti** ne demektir? Kısaca yazınız.

9 "Sağlıklı bir yetişkinin günde ortalama iki litre su tüketmesi önerilir. Vücudumuzun büyük bölümü sudan oluşur ve su, besinlerin taşınmasından vücut ısısının dengelenmesine kadar pek çok görevde rol oynar."
Bu metin hangi amaçla yazılmıştır?

A) Bilgi vermek
B) Okuru güldürmek
C) Bir eseri eleştirmek
D) Bir anıyı paylaşmak
E) Estetik bir zevk uyandırmak

10 Öğretici metinlerde anlam karmaşasına yol açmayan, açık ve tek anlamlı bir dilin tercih edilmesinin nedeni nedir? Yazınız.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 **1. Metin:** "Çay bitkisi, sıcak ve bol yağış alan bölgelerde yetişir. Ülkemizde çay tarımı en çok Doğu Karadeniz kıyılarında yapılır. Toplanan yaş yapraklar fabrikalarda soldurma, kıvırma, mayalandırma ve kurutma aşamalarından geçirilir."
2. Metin: "İnce belli bardakta tavşan kanı bir akşam… Dedem her yudumda bir hatıra anlatır, buhar yüzüne sisli bir yayla gibi çökerdi. O çayın tadı, yıllar geçse de dilimden silinmedi."
Bu metinler gerçekliği ele alış bakımından karşılaştırıldığında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) İki metnin de temel amacı okuru güldürmektir.
B) 1. metinde mecaz ve benzetmeler ağır basar.
C) İki metin de gerçekliği aynı biçimde ele alır.
D) 1. metin gerçekliği olduğu gibi aktarırken 2. metin onu anlatıcının duygu ve anılarıyla yeniden kurar.
E) 2. metnin amacı çay tarımı hakkında bilgi vermektir.

12 (I) Şehrimizin yeni parkı geçen hafta ziyarete açıldı. (II) Parkta iki yürüyüş yolu, bir oyun alanı ve küçük bir gölet bulunuyor. (III) Bence burası şehrin en huzurlu köşesi olmuş. (IV) Parkın girişine bisiklet park yerleri de yapılmış. (V) Parkın bakımından belediyenin park ve bahçeler birimi sorumlu olacak.
Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi **öznel** bir yargı içermektedir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

13 Aşağıdaki cümlelerin başına nesnel ise **N**, öznel ise **Ö** yazınız.
( ) İstanbul Boğazı, Karadeniz'i Marmara Denizi'ne bağlar.
( ) Boğaz'ın gün batımındaki görüntüsü büyüleyicidir.
( ) Bu film, yılın en sürükleyici yapımı.
( ) Filmin çekimleri üç ay sürdü.
( ) Kütüphanemiz hafta içi saat 20.00'ye kadar açıktır.

14 Aşağıdakilerden hangisi öğretici metinlerin dil ve anlatım özelliklerinden biri **değildir**?

A) Konuya ait terimlere yer verilmesi
B) Sözcüklerin çoğunlukla mecaz ve imgelerle çok anlamlı kullanılması
C) Açık, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılması
D) İletinin doğrudan verilmesi
E) Gerçekliğin olduğu gibi aktarılması

15 "14 Kasım, Perşembe
Bugün okulda sınav sonuçları açıklandı. Matematikten beklediğim notu alamadım ama öğretmenim yazılı kâğıdımdaki çözüm yolunu beğendiğini söyledi. Akşam annemle konuştum, içim biraz rahatladı. Yarın erken kalkıp yeniden çalışmaya başlayacağım."
Bu metin hangi türe örnektir?

A) Makale B) Biyografi C) Eleştiri D) Gezi yazısı E) Günlük

16 "Âşık Ferhat, 1890 yılında bir dağ köyünde dünyaya geldi. Küçük yaşta babasını kaybetti, çobanlık yaparak büyüdü. Sazı ilk kez on iki yaşında eline aldı. Gençliğinde köy köy dolaşarak türküler söyledi, halkın dertlerini dile getirdi. Ölümünden sonra şiirleri öğrencileri tarafından derlendi."
Bu metin hangi türe örnektir?

A) Otobiyografi B) Eleştiri C) Biyografi D) Gezi yazısı E) Günlük

17 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Otobiyografide kişi kendi hayatını anlatır.
( ) Eleştiri, bir eseri yalnızca övmek amacıyla yazılır.
( ) Gezi yazısında yazar gezip gördüğü yerlerle ilgili gözlem ve izlenimlerini aktarır.
( ) Öğretici metinlerde yazarın hiçbir kişisel yorumu bulunamaz.

18 "Yazarın son romanı, dilinin akıcılığıyla okuru ilk sayfadan yakalıyor. Ne var ki olay örgüsü ikinci yarıdan sonra hız kaybediyor, bazı yan karakterler yeterince işlenmemiş. Yine de karakterlerin iç dünyasına yönelik gözlemler, kitabı okunmaya değer kılıyor."
Bu metin hangi türe örnektir?

A) Eleştiri B) Günlük C) Haber D) Anı E) Biyografi

19 Aşağıdakilerden hangisi gerçekliği **kurmaca** yoluyla yeniden oluşturan bir metin türüdür?

A) Gezi yazısı B) Makale C) Biyografi D) Hikâye E) Haber

20 Öğretici metinler ile edebî metinleri **amaç** ve **dil** bakımından karşılaştıran iki cümle yazınız.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 "Bilgi vermeyi amaçlayan metinlerde yazar, okurun kafasında soru işareti bırakmamaya çalışır. Kavramları tanımlar, gerektiğinde örneklerle açıklar, sayısal verilerle destekler. Okurun metinden çıkaracağı anlam, yazarın vermek istediği anlamla örtüşmelidir. Bu metinlerin başarısı, ne kadar süslü yazıldıklarıyla değil, ne kadar anlaşılır olduklarıyla ölçülür."
Bu parçadan öğretici metinlerle ilgili aşağıdakilerin hangisine **ulaşılamaz**?

A) Anlaşılırlık, bu metinlerin başarı ölçütüdür.
B) Öğretici metinlerde okurun metne kendi anlamını yüklemesi amaçlanır.
C) Sayısal veriler bilgiyi desteklemek için kullanılabilir.
D) Yazar, okurun metni doğru anlamasını hedefler.
E) Tanımlama ve örneklendirmeden yararlanılabilir.

22 (I) Kapadokya'daki peri bacaları, milyonlarca yıl önce yanardağlardan çıkan küllerin katmanlaşmasıyla oluştu. (II) Rüzgâr ve yağmur, bu yumuşak katmanları zamanla aşındırdı. (III) Sert kaya parçalarının altında kalan bölümler daha az aşındığı için külahlı sütunlar ortaya çıktı. (IV) Bölgedeki pek çok kaya, eski dönemlerde oyularak konut ve depo olarak kullanıldı. (V) Gün doğarken gökyüzünü dolduran balonlarla bu vadiler, dünyanın en büyüleyici manzarasını sunar.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisi **öznel** bir yargı içermektedir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

23 "Depremler, yer kabuğundaki kırılmalar sonucunda ortaya çıkan ve dalgalar hâlinde yayılan titreşimlerdir. Bu titreşimler sismograf adı verilen aletlerle kaydedilir. Ülkemiz, üzerinde etkin fay hatları bulunan bir coğrafyada yer alır; Kuzey Anadolu Fay Hattı bunların en bilinenlerindendir. Bu nedenle binaların depreme dayanıklı yapılması ve deprem çantası hazırlanması büyük önem taşır."
Bu metinle ilgili aşağıdaki yargılardan hangileri doğrudur?
I. Terim anlamlı sözcüklere yer verilmiştir.
II. İleti açık olarak verilmiştir.
III. Söz sanatlarına sıkça başvurulmuştur.

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

24 "Bir öğretici metin ile bir şiir aynı konuyu anlatabilir. - - - - Şiir ise aynı konuyu okurun duygularına seslenerek, imgeler ve çağrışımlarla işler."
Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Öğretici metinlerde de her zaman ölçü ve kafiye bulunur.
B) Şiirler genellikle öğretici metinlerden daha uzundur.
C) Her şiirin mutlaka bir başlığı olmalıdır.
D) Öğretici metinler yalnızca bilim insanlarınca yazılır.
E) Öğretici metin konuyu açık, nesnel ve anlaşılır bir dille okurun bilgisine sunar.

25 Aşağıdaki metin parçalarından hangisi öğretici bir metin olmasına karşın yazarın **kişisel duygu ve izlenimlerini** de yansıtmaktadır?

A) "Toplantı, belediye binasının konferans salonunda saat 14.00'te yapılacaktır."
B) "Mardin'in taş evleri arasında dolaşırken sanki zamanda geriye yolculuk ediyordum; akşam ezanı okunurken içimi tarif edemediğim bir huzur kapladı."
C) "Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve taş mimarisiyle bilinen bir ilimizdir."
D) "Kitap, kütüphaneden iki hafta süreyle ödünç alınabilir."
E) "Güneş enerjisi, güneş ışınlarından elde edilen yenilenebilir bir enerji türüdür."

26 **1. Metin:** "Çay bitkisi, sıcak ve bol yağış alan bölgelerde yetişir. Ülkemizde çay tarımı en çok Doğu Karadeniz kıyılarında yapılır. Toplanan yaş yapraklar fabrikalarda soldurma, kıvırma, mayalandırma ve kurutma aşamalarından geçirilir."
2. Metin: "İnce belli bardakta tavşan kanı bir akşam… Dedem her yudumda bir hatıra anlatır, buhar yüzüne sisli bir yayla gibi çökerdi. O çayın tadı, yıllar geçse de dilimden silinmedi."
Bu metinlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

A) 2. metin anlatıcının geçmişine ait bir izlenimi aktarır.
B) 2. metinde benzetmeye başvurulmuştur.
C) 1. metinde terim anlamlı sözcükler kullanılmıştır.
D) İki metnin ortak konusu çaydır.
E) 1. metinde anlatıcının kişisel anılarına yer verilmiştir.

27 "Bilimsel metinler de öğretici metinlerin bir türüdür. Ancak bir fizik ders kitabındaki metinle bir gezi yazısını aynı kefeye koymak doğru olmaz. Bilimsel metinde terimler yoğundur, yazarın kişisel duygusuna hiç yer yoktur. Gezi yazısında ise yazar, bilgi verirken izlenimlerini de paylaşabilir."
Bu parçada vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bilimsel metinler öğretici metin sayılmaz.
B) Gezi yazıları bilimsel metinlerden daha değerlidir.
C) Öğretici metinler, öznellik ve terim yoğunluğu bakımından kendi içinde farklılık gösterir.
D) Gezi yazılarında bilgiye yer verilmez.
E) Öğretici metinlerin hepsi aynı dil özelliklerini taşır.

28 "Son yıllarda bazı kişiler, öğretici metinlerin de edebî metinler gibi süslü ve sanatlı yazılması gerektiğini ileri sürüyor. Oysa bir ilaç prospektüsünü ya da bir deprem uyarısını okuyan kişinin ihtiyacı estetik bir haz değil, doğru ve anlaşılır bilgidir. Böyle bir metinde yanlış anlaşılan tek bir cümle bile ciddi sonuçlar doğurabilir."
Bu parçada yazarın karşı çıktığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öğretici metinlerin de sanatlı ve süslü bir dille yazılması gerektiği
B) İlaç prospektüslerinin dikkatle okunması gerektiği
C) Deprem uyarılarının anlaşılır olması gerektiği
D) Yanlış anlaşılan cümlelerin sorun doğurabileceği
E) Öğretici metinlerin doğru bilgi vermesi gerektiği

29 Aşağıdaki öznel cümleyi, aynı konuda nesnel bir cümleye dönüştürünüz.
"Bu köprü, şehrimizin en muhteşem yapısıdır."

30 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **kanıtlanabilirlik** bakımından diğerlerinden farklı bir yargı vardır?

A) Şehrin eski çarşısı, on altıncı yüzyılda inşa edilmiştir.
B) Çarşının dört ayrı giriş kapısı vardır.
C) Çarşıda yüzden fazla dükkân bulunmaktadır.
D) Bu şehrin en lezzetli yemekleri eski çarşıdaki lokantalarda yapılır.
E) Çarşı her gün sabah dokuzda açılır.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**